

## КОРЕЛАЦИЈА ЛОВНОГ И РУРАЛНОГ ТУРИЗМА У ВОЈВОДИНИ

### HUNTING AND RURAL TOURISM CORRELATION IN VOJVODINA

*Др Ристо Прентовић*

**РЕЗИМЕ:** *Садржаји и активности ловног туризма одвијају се у специфичном сегменту природне средине - ловиштима, која представљају станишта ловне дивљачи, али и својеврсну туристичку дестинацију. Простори ловишта се великим делом поклапају са територијама руралних локалних заједница, што претпоставља неопходност координираног, организованог и планског ангажовања посленика ловног и руралног туризма на усклађеном коришћењу заједничких природних и других ресурса у туристичке сврхе. Овакве потребе и могућности су посебно наглашене у Војводини, као једној од најразвијенијих ловно-туристичких регија у ужем и ширем окружењу.*

**Кључне речи:** *Ловни туризам, рурални туризам, природни ресурси, ловна дивљач, корелација, интеграција, Војводина*

**ABSTRACT:** *Content and activities of hunting tourism take place within a specific segment of natural environment – hunting grounds, the habitat of hunting game and tourist destinations as well. The hunting grounds' areas almost overlap with the rural areas of local communities, implying coordinated, organized and planned engagement of hunting and rural tourism workers in coordinated utilization of natural and other resources for tourism purposes as a prerequisite.*

*Such needs and potentials are considerably highlighted in Vojvodina, which is one of the most developed hunting tourism areas in the region.*

**Key words:** *hunting tourism, rural tourism, natural resources, hunting game, correlation, integration, Vojvodina*

\* Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Трг Доситеја Обрадовића 3, Нови Сад

## УВОД

Савремени процеси аутоматизације, индустријализације и урбанизације, са свим последичним деградацијама животне средине, праћени су бројним видовима дехуманизације и отуђења човека од природе, па и од своје генеричке (људске) суштине. С друге стране, ови процеси имплицирају повећавање фонда (дневног, седмичног и годишњег) слободног времена, запосленог човека, што мотивише већину грађана да своје слободно време користе у природи непосредног односно ближег окружења, или пак да посећују удаљеније пределе у својој земљи или иностранству у циљу власти-те рекреације, едукације, акултурације и др. Све им то, у крајњој консеквенци, омогућује туризам, који стога постаје значајна преокупација савременог човека.

Ове околности имплицирају тенденцију убрзане експанзије туризма уопште, а у том контексту његових различитих облика, међу којима све значајније место има *рурални туризам*<sup>1</sup> и са њим тесно повезани други селективни облици туризма, као што су: екотуризам, “туризам дивљине и шумарства”, етнотуризам, агротуризам, риболовни, спортско-рекреативни и, посебно, *ловни туризам*<sup>2</sup>. Корелација руралног туризма са овим селективним облицима туризма лежи у чињеници да су њихове, већим делом преклапајуће, дестинације углавном лоциране изван урбаних средина, с једне, и да се њихови садржаји односно активности реализују у непосредном контакту са природом и кроз директно коришћење природних ресурса, с друге стране. Наиме, природна добра која представљају ресурсе руралног, ловног и других њима корелативних селективних облика туризма су простор са различитим еколошким биоценозама као што су: шума, ливада, мочвара, пољопривредно земљиште и сл., а најважнији ловно-туристички ресурс су различите врсте ловне дивљачи у њиховим природним стаништима, тј. ловиштима<sup>3</sup>.

Повезаност ловног и руралног туризма, осим у просторном домену, имплицитно и потенцијално је присутна и у сегментима комуникативних, рецептивних, манифестационих и других садржаја. С друге стране, корелативност и комплементарност ова два селективна облика туризма, потенцијално и реално се, такође, испољава у домену тражње и понуде. Све ово се експлицитно може конкретизовати на примеру Војво-

<sup>1</sup> Под руралним туризмом у овом раду подразумева се оно његово одређење које је прихваћено од Европске уније, а које се односи на “све туристичке активности у руралним пределима”. (према: Рурални туризам, стр. 19). Конкретније то је “широк опсег активности, услуга и задовољстава обезбеђених од стране пољопривредника и сељака да би привукли туристе у њихову област у циљу стварања додатног прихода”. (Исти извор, стр. 18).

<sup>2</sup> Ловни туризам представља “кретање и активан боравак туриста-ловаца у специфичном амбијенту - ловишту, као делу здраве природне средине, ради лова (одстрела, хватања, посматрања и снимања) дивљачи, чиме задовољавају свој снажан мотив (примарну хоби активност која је неким пасија а другима страст). Притом исти, поред накнаде за одстрећену дивљач (трофеји, месо, кожа и др.), смештај и исхрану, плаћају и друге пратеће услуге према, у то време важећим, ценовницима”. (Прентовић, 2008, стр. 15).

<sup>3</sup> Ловиште је одређена површина земљишта, воде и шуме, по правилу омеђена природним границама, која представља део станишта ловне дивљачи на коме деловање еколошких (природних, антропогенних и других) фактора омогућава гајење, заштиту и одрживо коришћење ловних ресурса. Притом се под одрживим коришћењем ловних ресурса сматра рационалан и, на нормама етичког кодекса ловства, заснован лов и оптимално економско коришћење једне или више врста дивљачи и свих осталих сегмената које обједињава ловиште, као кохерентна ловна целина и својеврсна туристичка дестинација”. (Прентовић, 2006, стр....).

дине, која је “родно место” ловног, а може постати “Мека” руралног туризма. Реалне и потенцијалне корелативне везе ловног и руралног туризма предмет су научног промишљања презентованог у овом раду, полазишта и поставки које представљају хипотетички концептуални оквир, чију би релевантност ваљало верификовати путем једног сериознијег научног истраживања.

## НЕКА БИТНА ОБЕЛЕЖЈА ЛОВНОГ ТУРИЗМА

Иако саставни део туризма, уопште, ловни туризам, као његов посебан вид, карактеришу истовремено и главна заједничка обележја, али и специфичне одлике које га чине посебним у односу на друге бројне селективне видове туризма. Битно карактеристично обележје ловног туризма лежи у чињеници да су, како у домену понуде, тако и у домену тражње, у тежишту интересовања дивље животиње намењене за изловљавање. С тим у вези субјекти ловно-туристичке привреде, између осталог, посебну пажњу посвећују узгоју одговарајућих квалитетних и трофејно пуновредних врста, док туристи (ловци) имају круцијалну потребу да лове (одстрелују) одређене врсте дивљачи и да, с тим у вези, врше различите психофизичке, организационе, материјално-финансијске, транспортне и др. активности.

Ловни туризам је посебан селективни облик туристичке привреде, јер представља вид туристичког путовања и боравка у местима изван територије сталног боравка лица-корисника ловно-туристичких услуга, који претпоставља постојање одређеног расположивог фонда једне или више врста дивљачи у адекватном природном амбијенту, прилагођеном (опремљеном односно опрскрбљеном одговарајућим објектима, средствима уређајима и сл.) за безбедан односно успешан лов. Иначе, лов организован у циљу остваривања туристичког промета назива се туристичким ловом. Захваљујући остваривању профита који се превасходно реализује из наплате одстрелене дивљачи (и посебно ловачких трофеја) ловни туризам представља својеврстан облик туристичке привреде, где се непосредно троше природни ресурси (дивљач), што није случај са већином других селективних облика туризма.

Ловни туризам је истовремено и битан сегмент ловства<sup>4</sup>. Наиме, ловство као специфична људска делатност представља материјално-техничку и кадровску базу ловног туризма. Ово стога што се ловно-туристичка рекреација остварује у ловиштима у којима се пружају и остале (пратеће) туристичке услуге (смештај, исхрана, културно-забавне активности, сервисне, транспортне и друге услуге). Већину тих услуга ловцима-туристима пружају лица која су професионално или волонтерски ангажована на пословима односно активностима у ловиштима.

Специфичност тражње у ловном, у односу на друге облике туризма, је у њеној вишеслојности, а која се заснива на специфичним потребама туриста-ловаца, а то су,

<sup>4</sup> Ловство се може дефинисати као комплетна људска активност, односно делатност од посебног друштвеног интереса и значаја у функцији рационалног и одрживог лова прожетог духом хуманог, витешког и пермисивног односа према дивљачи и природи уопште, у ком циљу се спроводе пратеће активности ловног привређивања (нега, заштита и коришћење дивљачи и ловних простора), научноистраживачког рада и заштите односно унапређивања природних станишта и животне средине ловне дивљачи. (Прентовић, 2006, 1, стр.37).

поред лова<sup>5</sup>, активни одмор и рекреација; боравак у здравом природном окружењу; уживање у природним лепотама односно егзотичном амбијенту ловних простора (ловишта) са специфичним биоценозама и атрактивним врстама флоре и фауне; едукација за успешне ловно-туристичке активности и др. С друге стране, ловно-туристички производ<sup>6</sup>, поред разноврсне и трофејно пуновредне ловне дивљачи, претпоставља и друге врсте услуга, а пре свега: смештај, исхрану, транспорт, едукативне услуге, културно-забавне и рекреативне услове и активности и др.

Ловно-туристички промет је, за разлику од већине других врста комерцијале, продаја производа (дивљачи и осталих роба и услуга) на месту производње, тј. “францо” ловиште, без пратећих трошкова (паковања, транспорта, ризика и др). Штавише, купцу који “преузима” (лови) ову специфичну робу у ловишту наплаћује се улазак у ловиште и сви трошкови преузимања (организација лова, спремање ловине и трофеја), а такође трошкови боравка (пансионске и ванпансионске услуге). Стога ловни туризам представља најрентабилнији начин уновчавања дивљачи и спада међу најлукративније посебне облике туризма посматрано са аспекта уобичајених туризмолешких критеријума вредновања (број туриста, број пансион дана и сл.).

Ловство, дакле, ловном туризму нуди главне ресурсе ове специфичне туристичке рекреације, а то су дивљач и природно-просторни амбијенти, као миљеи за одвијање те активности, тј. туристичког лова. С друге стране, ловни туризам враћа ловству значајан део оствареног прихода, који се у највећем делу усмерава на производњу, негу и заштиту дивљачи, тј. на уношење у ловишта најмање оног броја јединки одређених врста дивљачи, колико је туристичким ловом изнесено. Поред тога, део финансијских средстава стечених кроз ловни туризам усмерава се на инвестирање за побољшавање укупних услова за спровођење туристичког и лова уопште у ловиштима (изградња и одржавање ловно-техничких објеката, објеката за смештај и исхрану туриста, објеката за пружање сервисних и других услуга туристима у ловишту, транспортних средстава и др.). Стога је основана констатација да је ловни туризам главни генератор развоја ловства уопште.

Као сегмент ловства, ловни туризам је тесно повезан са већим бројем привредних и непривредних делатности, а посебно са шумарством, пољопривредом, водопривредом, спортом, образовањем, науком, културом и др. Ово стога, што се ловни туризам у формирању свога “производа” ослања на ресурсе ових делатности. Тако, на пример, шумарство, пољопривреда и водопривреда обезбеђују ловству, а преко њега и ловном туризму, нужне просторне и амбијенталне миљее за егзистенцију дивљачи, као главног мотива ловно-туристичке рекреације, који истовремено представљају и терене за извођење туристичког лова као главног сегмента ловно-туристичке понуде. Набројане непривредне делатности обезбеђују елементе за комплетирање ловно-ту-

<sup>5</sup> Лов, као мотив туристичког кретања представља рекреативну хоби активност са елементима спортског надметања једног броја људи (ловаца) мотивисану њиховом снажном потребом за ловљењем (одстрелом и хватањем) дивљачи ради доживљавања својеврсног задовољства и ужитка, као и прибављања одређене економске користи од (ловљењем) добијеног меса, кожа, трофеја и других делова дивљачи. Лов је, истовремено, и својеврстан витешки чин, односно етички однос према дивљачи који се манифестује кроз бригу о њој и настојање да се ловљеној дивљачи нанесе што мање бола и патње. (Прентовић, 2006, 1, стр. 35).

<sup>6</sup> О феноменологији ловно-туристичког производа детаљније се разматра у: Прентовић (2005): Ловно-туристички производ, “Туризам”, 9, стр. 161-163.

ристичке понуде садржајима спортског, едукативног, културно-манifestационог и научно-стручног карактера.

Будући део (сегмент, селективни облик) туризма, ловни туризам је у корелацији са привредним гранама као што су угоститељство, саобраћај, трговина, занатство и друго. Ово стога што у структури ловно-туристичког производа значајно место заузимају услуге смештаја, исхране и транспорта туриста-ловаца, њихово снабдевање различитим неопходним артиклима (ловачко оружје, муниција, опрема), сувенирима и пружање истима одређених сервисних услуга (оправка оружја, опреме и др.).

На основу напред наведеног може се констатовати да је ловни туризам својеврсна привредна делатност која у себи садржи елементе здравствено-рекреативног, еколошког, спортског, културно-забавног, научног и едукативног карактера.

## ПРОСТОРНА ПОДУДАРНОСТ И КОРЕЛАТИВНОСТ ЛОВНОГ И РУРАЛНОГ ТУРИЗМА

Из претходног разматрања је очигледно да се ловни туризам претежно одвија у “руралним областима”<sup>7</sup>, будући да су ловни простори (ловишта) лоцирани изван урбаних средина. Наиме, према члану 19. актуелног Закона о ловству Републике Србије (“Службени гласник РС”, бр. 39/1993) ловиштем се не сматрају насељена места, гробља, јавни путеви, паркови у насељима, објекти за лечење, одмор и рекреацију, аеродроми, дворишта стамбених зграда ван насељених места и на селу најмање 200 метара од штала стамбених зграда и дворишта сеоског домаћинства, као и дворишта индустријских и других објеката.

Рељеф Војводине са својим разноврсним облицима пружа услове за опстанак разноврсне ловне дивљачи, али он у том смислу, ипак, није одлучујући фактор, већ с тим у вези, пресудну улогу играју хидрографско-вегетацијске одлике географских целина, а на којима делују, и током године имају значајан утицај на живот дивљачи, климатске особине, тј. релевантни метеоролошки услови и појаве на овом простору. Ове околности омогућавају да на простору Војводине живе следеће врсте дивљачи: срнећа дивљач, ритски и вирджинијски јелен, јелен лопатар, муфлон, дивља свиња, зец, фазан, пољска јаребица, дивља патка, дивља гуска, лиска, барска шљука и др., а ређе се срећу: вук, шакал, хермелин, јазавац, твор, лисица, куна, видра (од длакаве дивљачи) и лабуд, гњурац, ждрал, рода, дропља, барска кокош (од пернате дивљачи). С тим у вези, познато је да простор Војводине пружа добре услове за гајење (а тиме и за лов) свих главних аутохтоних и алохтоних врста ловне дивљачи. Ту се на релативно малом простору, бар што се тиче ловно-туристичке ефикативности, могу успешно ловити скоро све врсте ситне и крупне дивљачи (осим, наравно, планинских врста).

Војводина је била, а и данас је, једно од најразвијенијих ловно-туристичких подручја, како у бившој Југославији, тако и у данашњој нашој држави Србији. Ловни

<sup>7</sup> Према дефиницији ОЕЦД-а “рурална област” на локалном нивоу је простор на коме је густина насељености до 50 особа по км<sup>2</sup>. Према Савету Европе “рурална област” је потез земље у унутрашњости или на обали, који укључује мање градове и села, где се главни део територије користи за:

- а) пољопривреду, шумарство, водопривреду и рибарство;
- б) економске и културне активности становништва те сеоске области (занат, индустрија, услуге);
- ц) неурбану рекреацију и слободне активности; и
- д) друге сврхе, као нпр. становање (према: Рурални туризам, стр. 18).

Табела 1: Корисници ловишта у Војводини

Table 1: Users of shootings in Vojvodina

Корисник ловишта	Број ловишта	Површина (ha)	Удео %	Ограђени део (ha)
Ловачке организације	61	1.991.605	92.19	-
ЈП "Војводинашуме"	14	108.979	5.05	25.643
НП „Фрушка гора“	1	25.764	1.19	1.430
Војска Србије	4	13.251	0.61	7.924
Рибарска газдинства	17	18.154	0.84	-
Пољопривредно предузеће	1	2.537	0.12	-

простори (установљена ловишта - њих 98) у Војводини простиру се на 2.160.290 ха, а са њима газдују следећи корисници наведени у Табели 1.

Дестинације ловног и руралног туризма у Војводини се потенцијално, великим делом, преклапају на просторима на којима су лоцирана ловишта којима газдују ловачка удружења и рибарска газдинства (93,03% укупних ловних површина у Војводини)<sup>8</sup>. Ова околност указује на могућност тесне сарадње и неопходност координације посленика ловног и руралног туризма при коришћењу природних ресурса на заједничким просторима њихових дестинација. Ово је посебно неопходно реализовати на локалном нивоу, како би се искључила било каква колизија (како у простору тако и у времену<sup>9</sup>) при реализацији садржаја односно активности ових двају облика туризма. Тако, на пример, субјекти ловног газдовања плански и систематски организују и спроводе своје активности да, колико је то максимално могуће, превенирају штете које дивљач, односно ловно-туристичке активности причињавају руралној привреди, па тиме и руралном туризму у датој микро дестинацији. Осим тога, у циљу безбедности ловаца туриста и локалног становништва у току ловних активности, ловно-туристички посленици усклађују своје календаре лова, а посебно туристичког лова, са активностима односно садржајима руралног туризма у датом простору и времену. С друге стране, посленици руралног туризма треба да планирају и спроводе своје садржаје и активности тако да не ометају послове гајења и заштите дивљачи и да не нарушавају мир у ловиштима.

<sup>8</sup> На овим ловним просторима у Војводини ловцима-туристима нуде се следеће врсте дивљачи: срнећа дивљач, зец, фазан, пољска јаребица (која се последњих деценија не лови због њене драстичне проређености), дивља свиња, дивље патке, дивље гуске, шљуке, препелице, грлице, гугутке, голубови и предатори (лисица, шакал, вук на подручју Делиблатске пешчаре, "Вршачких планина" и др.).

<sup>9</sup> Законом о ловству (члан 4) лов је дозвољен на незаштићену дивљач (предатори) и дивљач заштићену у одређеном периоду (ловстај). Периоди када је забрањен односно дозвољен лов свих (из тачке шест ових напомена, осим предатора) утврђен је Наредбом о ловостају коју прописује министар надлежан за послове ловства. Према сада важећој Наредби ("Службени гласник РС", број 55/2006) могу се издвојити три главне ловне сезоне и то: пролећна (од 15.IV па надаље, када се врши трофејни лов срндаћа и од 1.V дивљега вепра) летња (од 1.VIII до 30.IX када се лове препелица, грлица и гугутка, дивља свиња - крмача и прасе, а наставља се лов срндаћа, који се завршава 30.VIII, и дивљега вепра) и јесен-зима (1.X - 31.I односно 14.II када се лове све остале врсте ловостајем заштићене дивљачи). Тада се све врсте ловне дивљачи могу ловити и то искључиво у складу са планским документима о газдовању ловиштима, на која је сагласност дало надлежно Министарство за послове ловства.

## ПОТЕНЦИЈАЛНА КОРЕЛАТИВНОСТ ЛОВНОГ И РУРАЛНОГ ТУРИЗМА У ДОМЕНУ ТУРИСТИЧКЕ ТРАЖЊЕ, АНИМАЦИЈЕ И ПОСРЕДОВАЊА

Будући да су туристичке потребе, као генератор туристичке тражње и туристичке потрошње, врло комплексне, то их је тешко дијагностиковати и код наизглед одређеног сегмента рурално-туристичке клијентеле. Насупрот томе, знатно је једноставнија ситуација с тим у вези кад је реч о специфичном сегменту туриста ловаца, који, иначе, представљају туристичку клијентелу “дубоког” джепа. Наиме, туристичке потребе потенцијалних туриста ловаца су доста одређене, јер су детерминисане жељом за ловом дивљачи, које нема (било с обзиром на префериране врсте, било на адекватан квалитет јединки односно популација) у њиховом домицилном окружењу. Стога они осећају жељу да отпутују у удаљене пределе (државе, континенте), богате одређеном (одређеним) врстом (врстама) дивљачи и да задовоље своје потребе за ловом. Они притом замишљају да им активност туристичког путовања и боравка у одређеној ловно-туристичкој дестинацији, уз спровођење адекватног туристичког лова, може пружити задовољство, задовољење, ужитак. У овом случају, дакле, потреба за ловом и жеља за туристичким путовањем ради спровођења туристичког лова, интимно су повезане. Ово стога, што је задовољавање потребе за ловљењем дивљачи, посредством туристичког лова, извор својеврсног задовољства туристе-ловца. Често, међутим, једна упорна жеља (за ловљењем), која постаје све интензивнија, без постизања задовољства (када је изостала активност туристичког лова), може се преобратити у потребу (за предузимање туристичког путовања ради задовољавања потребе за ловом). У том случају потенцијални туриста-ловац тежи задовољењу не зато што антиципира задовољство које проистиче из остваривања туристичког лова, већ зато да би ублажио потребу, тј. редуковао тензију коју му изазива незадовољена потреба (за ловљењем дивљачи).

Природа мотивације савремених ловаца, па тиме и ловаца туриста, је веома деликатна и специфична и разликује се од мотивације која покреће самоактуализујућу, професионалну и другу активност човека. Наиме, оно што је, кад је реч о лову, карактеристично за савременог хомо сапиенса, као и за његовог примитивног претка, је то да је у његовој души “дубоко усађена страст за ловом” (Чарлс Дикенс). У ловцу, као и у сваком другом човеку “живе остаци младалачког, подразумевајући под тим склоност за посебним доживљајима када је у ловишту, посебно када се нађе лицем у лице са животињом коју жели да улови” (Чарлс Дикенс).

Ловно-туристичке потребе људи чине основ туристичке тражње, која представља одређени квантум и квалитет добара (реално доступне врсте ловне дивљачи), услуга (ловно-стручних, рецептивних, транспортних, рекреативно-забавних, информативних, едукативних, преводилачких, сервисних и др.) и роба (ловачко оружје, муниција, опрема, потрошни материјал, сувенири и сл.) које су туристи ловци (као субјекти ове тражње) склони, спремни и способни да прихватде уз одређену цену, тј. новчани (домаћа валута односно девизе) еквивалент. Ловно-туристичка тражња се може двојачко третирати и то као домаћа (тражња домаћих) и инострана (тражња страних ловаца туриста). Аналогно томе може се говорити о домаћем и иностраном ловно-туристичком тржишту.

Чини се да су заједничке потребе које детерминишу тражњу потенцијалне ловно односно рурално-туристичке клијентеле оне које наводи Лорен (према Рурални туризам, стр. 76) и то: а) потреба за природом, тј. потреба да се живи у симбиози са ори-

гиналном околинџ, макар и на кратко време; б) потреба за активношћу односно мотив за испољавање понашања која пружају задовољство и уживање, и ц) потреба за игром. Све су то индивидуалне потребе потенцијалних туриста, љубитеља руралног предела и природе уопште.

Будући припадници породичне заједнице и неких других формалних (ловачка организација) и неформалних група, за претпоставити је да ловци (потенцијални туристи) имају и специфичне колективне туристичке потребе. И поред тенденције да су последњих деценија “алтернативне породичне форме постале раширеније” (исти извор, стр. 86), целисходно би било у обради ловно-туристичког тржишта имати у виду евентуалну склоност потенцијалних туриста-ловаца да на своје туристичко путовање иду заједно са својим супружницима, децом и (евентуално) другим члановима породице, који немају ловне склоности, ни потребе за идентичним садржајима и туристичким активностима који су карактеристични за ловце. То је “шанса” да се оваквим потенцијалним туристима “неловцима” понуде разноврсни садржаји односно активности из домена руралног туризма у истој туристичкој дестинацији у којој је лоцирано ловиште које је преферирано од стране њихових чланова породице-ловаца.

Потенцијални туристи-ловци, као чланови својих домицилних ловачких организација (друштва, удружења), показују склоности да се и у слободном времену друже са другим ловцима са којима успостављају не само присне индивидуалне, већ и породичне односе. Искуства наших ловних посленика (из ловишта и ловно-туристичких агенција) указују да тако емотивно повезани туристи-ловци најчешће (у мањим или нешто већим групама) долазе у ловишта у оквиру заједничког ловно-туристичког аранжмана. Понеки од њих доводе са собом и своје супружнике, друге чланове породице и пријатеље од којих већина нису ловци. Тада се појављује проблем обезбеђивања истима адекватних (забавних, културних и рекреативних) садржаја односно активности. Та околност условљава да се након кратког времена, због досаде која се нужно јавља у доколици, знатно раније него што је уобичајено, завршава (понекад и неоствареног жељеног ловног успеха) боравак туриста-ловаца у датом ловишту. То узрокује знатно умањење ловно-туристичког промета. Насупрот томе, могуће је понудити тако конципиране пакет аранжмане из домена рурално-туристичке понуде који одговарају афинитетима и преференцијама тзв. неловног сегмента дате циљне групе ловно-туристичке клијентеле. Овакво аранжирање могуће је вршити у процесу анимације односно посредовања у емитивним туристичким миљеима, али за то треба да постоји уобличена адекватна туристичка понуда, тј. специфичан туристички производ, не само за сегмент ловаца, већ и за сегмент “неловаца” туриста.

## 5. КОРЕЛАТИВНОСТ И КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ И ТУРИСТИЧКИХ УСЛУГА

Аналогно ловно-туристичкој тражњи, ловно-туристичка понуда подразумева одговарајући квантум и квалитет актуелне и атрактивне ловне дивљачи, ловно-туристичких услуга и роба намењених пласману у функцији задовољавања потреба туриста за ловљењем префериране дивљачи уз одређени ниво цена ових добара, услуга и роба. Услови које на тржишту роба и услуга треба да задовољи дати ловно-туристички производ су следећи:



1. оптималан (компатибилан актуелној тражњи) број и структура врста атрактивне ловне дивљачи и њихов адекватан квалитет, пре свега у смислу релевантног трофејног потенцијала;
2. реална (и удобна односно релативно брза) могућност приступа датој ловно-туристичкој дестинацији (ловишту односно ловном ревиру у коме се спроводи туристички лов);
3. адекватни услови за обављање ловно-туристичке рекреације (лов преферираних врста ловне дивљачи и неке са њим повезане активности, а пре свега ловно стрељаштво, ловно кинолошке манифестације и др.);
4. адекватни услови за привременни боравак туриста-ловаца у простору (унутар ловишта или у непосредној близини истог) у коме се спроводи дати туристички лов (релативно комфорни услови смештаја, исхране и др.); и
5. што је веома важно, конкурентна цена понуђеног ловно-туристичког производа.

Најважнији сегмент ловно-туристичке понуде је ловна дивљач, јер је иста главни мотив опредељивања за овај вид туристичке потрошње. Атрактивност дивљачи произилази из њеног места и улоге у конкретном природно-амбијенталном миљеу, тј. из чињенице да су садржај и естетска датост одређеног природног амбијента потпуни само тада када је исти испуњен разноликим врстама аутохтоне и алохтоне флоре и фауне, у ком контексту ловна дивљач има своје посебно значајно место и функцију. Атрактивност дивљачи, надаље, проистиче из саме њене естетске особености. Дивљач, наиме, сама по себи, представља естетску датост (лепоту), а њена естетска димензија посебно до изражаја долази у њеним изворним природним стаништима. У савременим условима, станишта ловне дивљачи су ловишта и у истима дивљач испољава не само естетске, већ и друге вредности и квалитете (ловно-рекреативне, економске, еколошке и сл.). За потенцијалне туристе-ловце дивљач је атрактивна, не само као естетска, економска, еколошка и друга вредност, већ и као израз потребе за обављање ловне активности, а што представља снажан мотивациони фактор опредељивања за предузимање активности усмерених “куповини” датог ловно-туристичког производа. Осим тога, неопходно је обезбедити одговарајући број и квалитет (трофејну вредност) од стране туриста ловаца префериране дивљачи. Тај део понуде обезбеђује корисник ловишта, у складу са својим годишњим планом ловног газдовања.

Транспорт до ловно-туристичке дестинације обично се остварује средствима јавног саобраћаја (што организује ловно-туристичка агенција) или личним возилима туриста ловаца. Транспорт унутар ловно-туристичке дестинације, тј. од рецептивног објекта до ловног ревира у коме се спроводе дате ловне и друге активности туриста обично организује корисник ловишта, а ређе ловно-туристичка агенција која реализује дати ловно-туристички аранжман. У том циљу је, до одређених места у датом ловишту, неопходно обезбедити за то одговарајућа транспортна средства. Ово стога, да би се остварила потребна уштеда на времену, али и да би се избегло непотребно исцрпљивање гостију (и њихових домаћина) непотребним дугим пешачењем, често по тешко приступачном терену и неповољним временским условима. Одговарајућа месна транспортна средства су неопходна за превоз ловаца-туриста, њихових водича, пратилаца, преводилаца, погонича, носача, ловачких паса, пратеће опреме, оружја, муниције, прехранбених артикала, воде за пиће, приручних расхладних уређаја и др.

Као средства ловно-туристичког транспорта од објекта смештаја ловаца-туриста, до рејона спровођења туристичког лова, користе се разни теренски аутомобили (джипови и сл.), камионети, запрежна возила, чамци и други пловни објекти, а у зимским условима санке и скије. Када то услови терена и материјалне могућности захтевају, за транспорт ловаца-туриста могу се користити и хеликоптери. За транспорт до одређених места у ловишту и натраг до датог смештајног објекта могуће је (и веома целесходно), користити услуге житеља односне локалне руралне заједнице.

Свака ловно-туристичка дестинација, осим довољног броја квалитетне ловне дивљачи и адекватних транспортних средстава, треба да располаже и одговарајућим објектима смештаја исхране и других потреба ловаца-туриста. То су, осим хотела (мотела) високе категорије, ловачке куће, ловачке колибе одговарајућег капацитета и комфора, кућице за смештај ловачких паса и други пратећи објекти (стрелишта за испробавање и упуцавање ловачког оружја, расхладни уређаји и други објекти за обраду и складиштење меса од дивљачи).<sup>10</sup>

Неке од ових објеката, пре свега објекте за смештај и исхрану ловаца-туриста и њихових ловачких паса, не морају поседовати корисници ловишта, већ за исте намене могу, пре свега, изнајмљивати смештајне и друге објекте које поседују житељи дате руралне туристичке дестинације. Тиме се обезбеђује попуњеност ових објеката не само у време уобичајених сезона руралног туризма, већ и ван њих, што је у обостраном интересу. У сврхе смештаја и исхране ловаца-туриста могу се користити адаптивне сеоске куће, салаши, чарде, ресторани и други рецептивни објекти у датој руралној средини. Уз неке од ових објеката могу се изградити и условни објекти за смештај ловачких паса ловаца-туриста. У оним руралним срединама где постоје санитарно-хигијенске условне кланице, могу се делови капацитета истих изнајмљивати за обраду и складиштење меса, у туристичком лову, одстрелене дивљачи.

Простори руралних средина, тј. поједини делови ловишта у тим срединама, који испуњавају за то предвиђене услове, могу бити изнајмљивани за тзв. “продају мириса”, или за испите, обуку и утакмице ловачких паса. У тим манифестацијама могу бити, осим лица професионално ангажованих у ловишту, уз адекватну новчану накнаду, ангажована и друга лица - житељи дате локалне заједнице. Слично је и приликом организовања ловачких манифестација, када у места њиховог одржавања стиже велик број ловаца и љубитеља природе и дивљачи чак и из најудаљенијих места наше земље (најчешће “братска” ловачка друштва и др.) и из суседних држава. Пошто већина гостију у место одржавања манифестације долазе дан-два пре њеног отпочињања, потребно је обезбедити за њих адекватан смештај и исхрану, сувенире, пратеће садржаје и друге услуге. За ове и друге послове и услуге, целесходно је (а најчешће и једино могуће у датим условима) упослити “неловне” потенцијале дате локалне заједнице. Будући да свака и најмања ловно-туристичка дестинација у Војводини једном годишње (или нешто ређе) практикује организовање и спровођење ловачких манифестација (са садржајима ловног стрељаштва, ловне кинологије, едукације, хајки на предаторе и др.)<sup>11</sup>, то постоји, и у том домену, значајан простор за кооперацију активности и корелацију садржаја ловног и руралног туризма.

<sup>10</sup> Детаљније о овим ловно-туристичким објектима разматра се у нашим књигама: “Основи ловства”, стр. 75-82 и “Ловни туризам, стр. 35-39.

<sup>11</sup> О томе се детаљније разматра у нашем раду: “Туристички аспекти ловачких манифестација”, Зборник Департамента за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад, бр. 33-34, стр. 265-279.

С друге стране, у руралним срединама у којима постоје комфорни ловачки домови и куће (а таквих је знатан број у свим подручјима Војводине) постоји могућност (што се најчешће практикује) да се капацитети ових објеката уступају на коришћење локалних заједница при организовању различитих (туристичких, културних и др.) манифестација. Осим за смештај гостију, ови објекти се користе и за њихову исхрану (где обично доминирају ловно-гастрономски специјалитети), спровођење неких програмских садржаја тих манифестација и др. Притом су ловни посленици из дате локалне заједнице често максимално ангажовани у организацији и спровођењу односних манифестационих садржаја и активности.

## УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Да би у савременим транзиционим условима у нас биле створене оптималне претпоставке за заживљавање потпуније и свестраније повезаности и сарадње посленика ловног и сеоског туризма у нашим руралним срединама неопходно је, поред нужних измена превазиђене нормативно-правне регулативе у ловству и ловном туризму<sup>12</sup>, туризму уопште и у другим сферама привредног, културног и другог пословања, створити претпоставке за координацију и кооперативност не само непосредних делатника ловног и руралног туризма у локалним заједницама, већ и (у те сврхе) повезивања и свестраније сарадње органа управе надлежних за послове ловства и туризма, органа локалне самоуправе, туристичких и ловачких организација, као и других заинтересованих субјеката не само у локалним срединама, већ и шире, тј. на нивоу региона, Покрајине и Републике Србије.

## ЛИТЕРАТУРА:

1. Антонић, С. и Беуковић, М. (2007): Ловачка организација Војводине, “Ловачки савез Војводине”, Нови Сад
2. Видак, Д. (2007): Неопходност промене начина газдовања ловиштима Војводине, “Туризам”, бр. 11, Нови Сад
3. Група аутора (2007): Рурални туризам, Департман за географију, туризам и хотелијерство ПМФ-а, Нови Сад
4. Колектив аутора (1992): Велика илустрована енциклопедија ловства (И и ИИ том), “Грађевинска књига”, Београд и “Дневник”, Нови Сад
5. Ловачки савез Војводине (2000): Дугорочни план развоја ловства Војводине 2000-2010.године, Нови Сад
6. Марић, Р. (2003): Ловство, Институт за економска истраживања, Београд
7. Прентовић, Р. (2005): Ловни туризам, Департман за географију, туризам и хотелијерство ПМФ-а, Нови Сад
8. Прентовић, Р. (2005): Ловно-туристички производ, “Туризам”, бр. 9, Нови Сад

<sup>12</sup> Детаљније о томе се разматра у нашим радовима “Основи ловства”, стр. 232-242 и “Нормативно-правна регулатива ловног туризма”, Зборник радова Департмана за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад, бр. 36, стр. 192-204.

9. Прентовић, Р. (2005): Ловни туризам и одрживи развој, Зборник радова са научног скупа: “Србија и савремени процеси у Европи и свету”, Тара-Београд
10. Прентовић, Р. (2005): Туристички аспекти ловачких манифестација, Зборник радова Департмана за географију, туризам и хотелијерство, бр. 33-34, Нови Сад
11. Прентовић, Р. (2006): Основи ловства, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад
12. Прентовић, Р. (2006): Ловиште - својеврсна туристичка дестинација, “Туризам”, бр. 10, Нови Сад
13. Прентовић, Р. (2007): Могући модел валоризација ловно-туристичких дестинација, “Туризам”, бр. 11, Нови Сад
14. Прентовић, Р. (2007): Нормативно-правна регулатива ловног туризма, Зборник радова Департмана за географију, туризам и хотелијерство, бр. 36, Нови Сад
15. Прентовић, Р. (2008): Етика ловног туризма, Департман за географију, туризам и хотелијерство ПМФ-а, Нови Сад